

**NOVA
UNIVERZA**

DIGNITAS
Revija za človekove pravice
Slovenian journal of human rights
ISSN 1408-9653

Ustavno gospodarsko pravo
Marko Novak

Article information:

To cite this document:

Novak, M. (2014). Ustavno gospodarsko pravo, Dignitas, št. 61/62, str. 197-216.

Permanent link to this document:

[https://doi.org/ 10.31601/dgnt/61/62-10](https://doi.org/10.31601/dgnt/61/62-10)

Created on: 16. 06. 2019

To copy this document: publishing@nova-uni.si

For Authors:

Please visit <http://revije.nova-uni.si/> or contact Editors-in-Chief on publishing@nova-uni.si for more information.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© Nova univerza, 2018

**NOVA
UNIVERZA**
FAKULTETA ZA SLOVENSKE
IN MEDNARODNE ŠTUDIJE

**NOVA
UNIVERZA**
EVROPSKA PRAVNA
FAKULTETA

**NOVA
UNIVERZA**
FAKULTETA ZA DRŽAVNE
IN EVROPSKE ŠTUDIJE

Oris slovenskega¹ ustavnega gospodarskega prava

*Marko Novak*²

Ustavno gospodarsko pravo

POVZETEK

Prispevek sodi na področje sistemizacije prava, ki je ena od standardnih vsebin splošne teorije prava. Z razvojem družbe se razvija tudi pravo in pravni sistemi postajajo vse kompleksnejši. Tako se tudi število pravnih panog, kot bistvenih enot sistemizacije prava, širi. Morda se celo še bolj povečuje število podpanog kot ožjih sistemizacijskih enot. Prispevek opisuje in opredeljuje podpanogo ustavnega gospodarskega prava (tudi s kratico UGP), ki je podpanoga ustavnega prava kot klasične pravne panoge. Pri UGP gre za zaokroženo področje ustavnega prava z vsemi svojimi posebnimi načeli pravili in značilnostmi.

Ključne besede: Teorija prava – sistemizacija prava – ustavno pravo – gospodarsko pravo – ustavno gospodarsko pravo.

Constitutional economic law

ABSTRACT

This contribution falls within the area of the systemisation of law, which is one of the standard topics of general legal theory. Along with social development, law also develops and so legal systems be-

¹ Četudi tu razpravljamo o sistemizaciji slovenskega ustavnega gospodarskega prava, bi to lahko *mutatis mutandis* veljalo tudi za pristope v drugih sodobnih nacionalnih pravnih sistemih, ki so podobni našemu.

² Izredni profesor za teorijo prava in ustavno pravo na Fakulteti za management in pravo v Ljubljani ter Fakulteti za uporabne družbene študije v Novi Gorici.

come more complex. Thus, the number of legal branches, as crucial components of the systemisation of law, has increased as well. However, the number of legal sub-branches as their narrower systemisation units has even been further extended. The paper describes and defines the legal sub-branch of constitutional economic law (abbreviated as CEL), being a sub-branch of constitutional law as a traditional legal branch. CEL represents a special area of constitutional law consisting of special principles, rules and characteristics.

Key words: theory of law, systemisation of law, constitutional law, business law, constitutional economic law

1. Uvod

Živimo v obdobju ustavne pravičnosti, ki jo zaznamuje ustavna demokracija kot temeljni vrednostni okvir družbenega in političnega življenja. V pravnem smislu igrajo tu prvenstveno vlogo ustava kot najvišji pravni akt v posamezni državi, ustavno pravo kot za tovrstno demokracijo ključna pravna panoga ter ustavno sodišče ali sodišče s sorodno pristojnostjo, ki ima s presojanjem ustavnosti vseh nižjih pravnih ravni eno najpomembnejših funkcij v takšnem sistemu demokracije. Ustava in ustavno pravo v materialnem smislu ter ustavno sodišče v postopkovnem smislu predstavljajo nekakšen vrh piramide državnega pravnega sistema, katerega nižji deli segajo v vse druge pravne panoge ter njihove podpanoge. In obratno: tudi vsak najnižji pravni akt (npr. materialni pravni akt kot preprosto faktično dejanje brez vsakršne normativne vsebine ali pa najenostavnejši posamični pravni akt, npr. ustna pogodba) najde svoj vrh v ustavi.

V zadnjem obdobju so se poleg klasičnih pravnih panog pojavila še nekakšna mešana (ali vsaj na videz mešana) področja, ki tudi ustavno pravo povezujejo z drugimi pravnimi panogami, saj je navsezadnje njihov skupni imenovalec ustava oz. njene določbe. Prvo izmed takšnih mešanih področij, ki je bilo v preteklosti izpostavljeno v našem prostoru, je bilo ustavno kazensko procesno pravo,³ temu je sledilo ustavno civilno procesno pravo.⁴ Glede na

³ Prvo tovrstno delo je kot fakultetni učbenik nastalo pod mentorstvom Boštjana M. Zupančiča. Glej B. M. Zupančič *et al.*, Ustavno kazensko procesno pravo, Pasadena, Ljubljana, 1995, kjer je v prvi različici tega projekta delno sodeloval tudi avtor tega prispevka. Kasneje so sledile še tri izpopolnjene izdaje tega dela (1996 - založba Atlantis, 2000 in 2001 - založba Pasadena).

⁴ Glej znanstveno monografijo A. Galič, Ustavno civilno procesno pravo: ustavna procesna jamstva, ustavna pritožba - meje preizkusa in postopek, GV Založba, Ljubljana, 2004.

ta nova pravna (med)področja nas zanima, ali bi lahko govorili tudi o ustavnem gospodarskem pravu.

Tako nas v tem prispevku zanimajo predvsem odgovori na naslednja vprašanja: ali lahko govorimo o posebnem ustavnem gospodarskem pravu; kakšno je njegovo mesto v sistemizaciji prava? In tudi: če lahko govorimo o tem posebnem pravnem področju, kakšna je njegova vsebina?

V tem prispevku gre, vsaj v naslednjem poglavju, v metodološkem smislu tudi za nekakšno jezikovno in logično pojmovno analizo nove pravne sintagme »ustavno gospodarsko pravo«. Sicer pa gre za prispevek s področja znanstvene sistemizacije prava kot posebnega področja teorije prava.

2. Ustavno gospodarsko pravo v pravni sistemizaciji

2.1. Splošno

V smislu temeljnih skupin prava (kot ene izmed enot sistemizacije prava⁵) je določeno pravno panogo moč razdeliti tudi na materialno pravo in procesno pravo kot izraz formalnega prava.⁶ Če se giblujemo znotraj ustavnega prava kot klasične pravne panoge, je možna razdelitev na materialno in procesno ustavno pravo, ki je nadrejena razdelitvi na volilno, referendumsko pravo, pravo človekovih pravic itd. Tako bi lahko ustavno procesno in ustavno materialno pravo imenovali splošna (ali nadrejena) podpanoga ustavnega prava, volilno pravo pa denimo specialna (ali podrejena) podpanoga ustavnega prava.

Tako kot ustavno pravo je tudi gospodarsko pravo posebna (in tudi tradicionalna) pravna panoga. Kaj pa ustavno gospodarsko pravo? Za kakšno enoto v pravni sistemizaciji gre? Je to pravna panoga ali morda podpanoga?

Sicer se ob tem zastavlja tudi tole vprašanje: ali takšna sistemizacijska enota sploh obstaja drugje v Evropi in svetu ali je to glede na našo ustavno ureditev bolj slovenska specifika. Tu mislim še posebej na 74. člen (podjetništvo) URS kot nekakšen temeljni ustavni člen, ki ureja tovrstno pravno področje v Ustavi. Členi, ki

⁵ G. Kušej, Sistemizacija prava; v: G. Kušej, M. Pavčnik, A. Perenič, Uvod v pravoznanstvo, ČZ Uradni list RS, Ljubljana, 1984, str. 251–270.

⁶ Prav tam, str. 253.

govorijo o svobodi gospodarske pobude, naj se glede na razlogovanje Ustavnega sodišča v odločbi št. U-I-145/95, tč. 19, praviloma ne bi pojavljali v ustavah razvitih zahodnih demokracij, saj naj bi bili tam samoumevni. Prav tako se ta pravica izrecno ne pojavlja v Evropski konvenciji o človekovih pravicah (EKČP). Toda to ne pomeni, da tovrstna vprašanja ne morejo biti del ustavnega prava. Seveda se pojavljajo tudi v »zahodnih« pravnih sistemih, a pod drugimi pravicami (npr. pravica do zasebne lastnine, pravica do splošne svobode ravnanja, pravica do združevanja itd.).⁷ Tako se zdi razpravljanje o gospodarskem pravu smiselno tudi v splošnem⁸ ustavnopravnem diskurzu.

2.2. Ustavno gospodarsko pravo (UGP) kot podpanoga v sistemizaciji prava

Ustavno gospodarsko pravo⁹ torej ne more biti posebna pravna panoga – ta izraz je v tem kontekstu rezerviran za klasični panogi, ustavno in gospodarsko pravo. Sicer pa naj bi za posebno pravno panogo veljala »formula«, po kateri gre za »izoblikovane pravne institute in pravna načela, ki to novo področje obvladujejo in ga tako intenzivno prežemajo, da gre za enovito in koherentno pravno celoto (način pravnega urejanja)«. ¹⁰

Vendar pa bi se morali odločiti, da gre v tem primeru za posebno podpanogo ustavnega prava, tako kot naj bi veljalo za ustavno kazensko procesno pravo ter ustavno civilno procesno pravo. Gre namreč za enovito ter koherentno pravno materijo, ki je zaokroženo oblikovana na določenem mestu v najvišjem pravnem aktu, namreč ustavi, ki jo vsebinsko tvorijo tudi razlage te materije s strani Ustavnega sodišča. Hkrati pa gre za ožji del sicer že izoblikovane pravne panoge ustavnega prava.

V obdobju ustavne pravičnosti ter ustavne demokracije ima namreč tudi gospodarska sfera družbenega in človekovega življenja svoj ustavni domicil.

⁷ R. Zagradišnik, Komentar 74. člena URS, v: L. Šturm (ur.), Komentar Ustave Republike Slovenije – Dopolnitev A, Fakulteta za državne in evropske študije, Kranj, 2011, str. 1064.

⁸ Področje gospodarskih pravnih razmerij (tj. poslovnih, trgovskih, trgovinskih in podobnih pravnih razmerij) je vsekakor v določenem delu tudi del ustavnega prava drugih držav (celo ZDA z najstarejšo moderno ustavo – glej t. i. *Commerce Clause*). Navsezadnje je ustavno gospodarsko pravo tudi eno izmed osrednjih področij skupnega ustavnega prava Evropske unije (tj. svoboščine glede prostega pretoka oseb, kapitala, storitev; notni gospodarski trg itd.).

⁹ Tudi s posebno kratico »UGP«.

¹⁰ M. Pavčnik, Teorija prava, GV Založba, Ljubljana, 2007, str. 589.

2.3. »Gospodarsko pravo« med preteklostjo in prihodnostjo

Kaj sploh lahko pojmujeemo z izrazom gospodarsko pravo, ki je v teoriji bržkone sporen? Na to opozarjajo različni teoretiki slovenskega gospodarskega prava.¹¹ Izraz sicer izhaja iz pojma trgovinsko pravo, ki se je kot posebno pravo trgovcev (*lex mercatoria*) v času poznega srednjega veka marsikje izločilo iz civilnega prava.¹² V času socializma so ga v Jugoslaviji preoblikovali v izraz gospodarsko pravo in z njim skušali zajeti najširši nabor pravnih norm, ki se nanašajo na to področje.¹³ V etimološkem smislu je sicer slovenska beseda pod določenim sovjetskim vplivom gotovo pridobila dodaten pridih, kajti ruski izraz *gosudarstvo* pomeni državo, vemo pa, da je sovjetski model gospodarstva predvideval močno vlogo države v nacionalni ekonomiji oz. državno plansko gospodarstvo.¹⁴ To se je precej razlikovalo od (klasičnega) trgovinskega prava, ki je predvidevalo bolj zasebno iniciativo trgovcev, ki so tržno orientirani. Zato se zdi razumljivo, da so po spremembi političnega sistema v Sloveniji pričeli izraz gospodarstvo drobiti in bolj poudarjati njegove sestavne dele.¹⁵ Pot iz socializma (nazaj) v kapitalizem je pomenila tudi nekakšno oddaljevanje od izraza »gospodarsko pravo« in prevzemanje najrazličnejših, praviloma ožjih nadomestnih izrazov.

¹¹ Pretnar je že v petdesetih letih prejšnjega stoletja zapisal, da je pojem gospodarsko pravo »zelo širok in težko določljiv«. S. Pretnar, Oris primerjalnega trgovinskega prava, I. del, Podjetje, ČZ Uradni list SRS, Ljubljana, 1953 in 1990, str. 16. Na to opozarja tudi Ivanjko. Š. Ivanjko, Opredelitev gospodarskega prava, v: Š. Ivanjko, M. Kocbek, S. Prelič, Korporacijsko pravo, GV Založba, Pravna fakulteta v Mariboru, 2009, str. 66.

¹² Podobno kot fevdalno pravo je tudi trgovsko ali trgovinsko pravo običajnopravnega izvora. Sprva so se takšni (mednarodni) običaji pričeli razvijati v pomorski trgovini, kjer so se v začetku 13. stoletja pojavila tudi prva zapisana pravila. O. F. Robinson, T. D. Fergus, W. M. Gordon, European Legal History, Butterworths, London, Edinburgh, Dublin, 2000, str. 91–93.

¹³ Š. Ivanjko, prav tam.

¹⁴ Sicer pa ima izraz ekonomsko pravo, o katerem bomo razpravljali tudi spodaj, »izpričano« sovjetsko poreklo, saj so ga v sovjetskem pravnem sistemu uporabljali kot pravno teorijo in sistem, v okviru katerega so bili pravno urejeni ekonomski odnosi ločeni od civilnega prava. Teorijo samostojnega ekonomskega prava je po 21. kongresu Komunistične partije Sovjetske zveze leta 1959 propagiral predvsem V. V. Laptev, izraz pa je našel svoje mesto tudi v ustavi Sovjetske zveze iz leta 1977. Glej O. S. Ioffe, Mark W. Janis, Soviet Law and Economy, Martinus Nijhoff Publishers, 1987. Menim, da je tudi tu moč najti povezavo z našim izrazom gospodarsko pravo.

¹⁵ Iz gospodarskega statusnega prava se je pričelo razvijati pravo družb ali korporacijsko pravo, iz prava gospodarskih pravnih poslov pa predvsem poslovno pravo. Glej najprej delo K. Puharič, Gospodarsko pravo z osnovami prava (7., spremenjena in dopolnjena izdaja), Uradni list RS, Ljubljana, 2001, nato z domala isto vsebino: K. Puharič, Pravo družb in poslovno pravo (1. izdaja), Uradni list RS, Ljubljana, 2006. Predlagam tudi delo B. Bratina, D. Jovanovič, P. Podgorelec, A. Primec, Osnove gospodarskega pogodbenega in statusnega prava, De Vesta, Maribor, 2008, ki je ohranilo »klasično« razdelitev gospodarskega prava.

Toda izraz se je v Sloveniji močno ukoreninil kot vsesplošni izraz za področje, ki ga opredeljuje. O tem priča vsaj ustaljena terminologija Ustave¹⁶ in tudi nadvse pomembne formalne zakonodaje.¹⁷ Navsezadnje je tako večinoma ostalo tudi v ožjih učnih procesih teh področij.¹⁸ Zdi se umestno, da izraz v njegovem najširšem pomenu, ki označuje celovitost določenega pravnega področja, ohranimo. Navsezadnje izhaja tujka ekonomija, ki v pomembnem delu spada pod omenjeno področje, iz starogrškega izraza *oikonomia*, ta pa iz *oikonom*, kar standardno prevajamo kot »gospodar«.¹⁹ Semantika pojma »gospodarstvo« je v našem jeziku »proizvajanje, razporejanje in uporaba materialnih dobrin«.²⁰ Tako je tudi ekonomija »veda o gospodarstvu«.²¹ Gotovo bi bilo povsem neprimerno, če bi se vrnili k izrazu trgovinsko pravo,²² saj je ta izraz (četudi pravilnega zgodovinskega izvora) zdaj že nekako preozek, zlasti ker smo se navadili na gospodarsko pravo, trgovsko oz. trgovinsko pa je nekako le ožji del gospodarskega prava.

¹⁶ Tretje poglavje Ustave govori o »gospodarskih« in socialnih razmerjih, 67. člen URS omenja gospodarsko funkcijo lastnine, 74. člen URS pa govori o gospodarski pobudi, gospodarskih organizacijah in gospodarski dejavnosti.

¹⁷ Ta izraz v organizacijskem smislu ohranja Zakon o sodiščih, v postopkovno-organizacijskem pa Zakon o pravdnem postopku.

¹⁸ Tu se omejujem na poučevanje »gospodarskega prava« v najširšem smislu na pravnih fakultetah v Sloveniji. Tako na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani na prvi bolonjski stopnji gojijo (še vedno) Gospodarsko pravo, kjer poučujejo konkurenčno pravo, gospodarsko pogodbeno pravo ter pravo finančnih instrumentov, iz nekdanj splošnega gospodarskega prava pa so v skladu s splošnimi trendi izločili in oblikovali kot posebni obvezni predmet Korporacijsko pravo (nekdanj Gospodarsko statusno pravo). Poleg tega pa v tem kontekstu na tej stopnji poučujejo še izbirne predmete: Insolvenčno pravo, Pravo intelektualne lastnine ter Bančništvo, Zavarovalništvo (kot vrste gospodarskih dejavnosti) in Finančne trge. Na drugi in tretji stopnji pa gojijo poseben gospodarskopравни modul, kjer se posvečajo tudi (sodnemu) postopku v teh zadevah. Glej Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani: <http://www.pf.uni-lj.si> (6. 9. 2013). Pravna fakulteta Univerze v Mariboru se je na prvi stopnji odločila za pri nas »klasično« delitev gospodarskega prava na Gospodarsko pogodbeno pravo in Pravo družb kot obveznih predmetov, poleg tega pa kot izbirne predmete gojijo Insolvenčno pravo, Pravo intelektualne lastnine, Pravo trga kapitala in vrednostnih papirjev, Pravo vrednostnih papirjev, Transportno pravo, Tržno in konkurenčno pravo ter Zavarovalno pravo. Ta fakulteta se še posebej odlikuje po izrazitem gospodarsko-poslovnem pravnem modulu na drugi stopnji, kjer poleg poglobljenih znanj iz že omenjenih predmetov predavajo tudi Reševanje poslovnih sporov, Trgovinsko pravo, Korporacijsko in koncernsko pravo, Pravo trga EU, ter izbirne predmete: Bilančno-računovodsko pravo, Zavarovanje plačil, Pravo industrijske lastnine in Tržno pravo. Pravna fakulteta Univerze v Mariboru: <http://www.pf.um.si> (6. 9. 2013). Najbolj skromen nabor predmetov s tega področja ponuja Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici, in sicer na prvi stopnji Gospodarsko pravo in Finančno pravo kot obvezna predmeta, ter Pravo intelektualne lastnine kot izbirni predmet. Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici: <http://www.evropf.si> (6. 9. 2013).

¹⁹ F. Verbinc, Slovar tujk, Cankarjeva založba v Ljubljani, 1982, str. 166.

²⁰ A. Bajec *et al.* (ur.), Slovar slovenskega knjižnega jezika, SAZU, DZS, Ljubljana, 1994, str. 250.

²¹ Prav tam, str. 189.

²² Pavčnik v svoji Teoriji prava to označuje v oklepaju. M. Pavčnik, Teorija prava, GV Založba, Ljubljana, 2007, str. 572. Upajmo, da s tem poudarja izvor te pravne panoge, ne pa sinonim za izraz gospodarsko pravo.

Zanimivo je, da se pri nas izraz »ekonomsko pravo« nikoli ni udomačil, četudi ga npr. v angleški različici (tj. *economic law*) poznajo; uporabljajo ga v besedni zvezi *international economic law*,²³ kar bi pri nas lahko prevedli kot mednarodno gospodarsko pravo, kot podpanogo mednarodnega prava. Za nacionalne potrebe pa izraza *economic law* v anglo-ameriškem pravnem okolju ne uporabljajo, saj sta se uveljavila izraza *commercial law* in *business law*. Prevedli bi ju lahko kot trgovinsko in poslovno pravo (po vsebini sta ožja od izraza gospodarsko pravo). Tako se zdi za »domače potrebe« ločitev med npr. ožjim poslovnim pravom in širšim gospodarskim pravom smiselna, kar kaže na to, da ni potrebe po vpeljavi novega pojma, npr. ekonomsko pravo.

Glede na trend drobljenja najširšega pomena gospodarskega prava je koncept ustavnega gospodarskega prava, kot bo spodaj predstavljen, nekakšna priložnost, da se – čeprav v omejenem, ustavnem smislu – izraz gospodarsko pravo vendarle obdrži kot krovni pojem za razne zvrsti prava s tega družbenega področja. Jasno, da je zdaj izraz gospodarsko pravo »osvobojen« komunističnega pridiha, in bi bil pač krovni pojem za pravno urejanje družbenih razmerij, ki nastajajo v gospodarstvu kot pomembnem družbenem podsistemu.

3. Razsežnosti ustavnega, materialnega gospodarskega prava

Kakšno vsebino bi torej pripisali ustavnemu gospodarskemu pravu? Najprej je treba na načelni ravni ugotoviti, da podobno kot druge moderne ustave tudi Ustava Republike Slovenije ne normira oz. pravno definira nekega posebnega gospodarskega pravnega sistema v smislu črno-bele delitve na bodisi socialistični (komunistični) in kapitalistični ali na liberalistični (Smithov) in državno-intervencionistični (Keynesov) model državnega gospodarskega sistema. A iz vsebine različnih ustavnih določb vsaj posredno uveljavlja nekakšen sodobni tržno-socialni model, ki je tudi sicer ena od tipičnih značilnosti Evropske unije. Gre za mešani sistem med gospodarsko svobodo oz. svobodo podjetništva, ali

²³ Glej npr. dela: C. J. Tams, C. Tietje, *Documents in International Economic Law: Trade, Investment, and Finance*, Oxford University Press, Oxford, 2012; A. F. Lowenfeld, *International Economic Law*, Oxford University Press, Oxford, 2008; in M. Herdegen, *Principles of International Economic Law*, Oxford University Press, Oxford, 2013.

celo ekonomskim liberalizmom ter omejitvami te svobode v korist javnosti, ki jih najpogosteje jamčijo socialna (beri: družbena) načela in socialne človekove pravice.²⁴

Poleg tega moramo o podrobnejši vsebini ustavnega gospodarskega prava URS govoriti v ožjem smislu (*stricto sensu*), širšem smislu (*lato sensu*) in najbolj »radodarnem« smislu (*amplo sensu*). Tovrstna razčlemba in opis teh delov sledita v nadaljevanju.

3.1. Ustavno gospodarsko pravo v ožjem smislu (*stricto sensu*)

V najožjem smislu gre tu predvsem za 74. člen (podjetništvo²⁵) URS, ki določa: (1) »Gospodarska pobuda je svobodna.«²⁶ (2) »Zakon določa pogoje za ustanavljanje gospodarskih organizacij. Gospodarska dejavnost se ne sme izvajati v nasprotju z javno koristjo.« (3) »Prepovedana so dejanja nelojalne konkurence in dejanja, ki v nasprotju z zakonom omejujejo konkurenco.«

Že po naravi stvari bi najbrž veljalo, da se ustavno gospodarsko pravo nanaša predvsem na tiste pravne subjekte, ki opravljajo gospodarsko dejavnost. Tako so med naslovljenci ali adresanti teh ustavnih gospodarskopравниh norm predvsem gospodarski subjekti oz. gospodarske družbe.²⁷ Toda že Ustavno sodišče je v svojem judikatu št. U-I-137/97 (tč. 9) zapisalo, da so upravičenci do človekove pravice po 74. členu URS ne le gospodarske družbe, temveč tudi drugi pravni subjekti, ki opravljajo gospodarsko dejavnost. Tu so mišljeni predvsem zavodi in društva, ki sicer niso namenjeni pridobivanju dobička, a kot nekakšno postransko dejavnost vendarle lahko opravljajo tudi

²⁴ O tem glej B. Korže, Ustavni temelji podjetništva, Podjetje in delo, let. XIX, št. 5–6 (1993), str. 463.

²⁵ Izrazu »podjetništvo« danes pripisujemo bolj ekonomsko vsebino. Glej Š. Ivanjko (op. pod črto 11), str. 97–130. Po genetični zgodovinskopravni metodi bi lahko sklepali, da je podjetništvo kot pravni pojem ostanek duha časa; ob sprejemanju URS v začetku 90. let prejšnjega stoletja se je o »podjetjih« govorilo tudi kot o nekakšnem formalno-pravnem pojmu, poleg tega je bil leta 1988 v bivši Jugoslaviji sprejet Zakon o podjetjih, ki je uvedel t. i. mešano lastnino (med družbeno in zasebno lastnino). Danes se v formalno-pravnem smislu ta pojem ohranja poleg URS tudi v Zakonu o gospodarskih družbah (ZGD), ko gre za institut »samostojnega podjetnika«.

²⁶ Svobodno gospodarsko pobudo opredeljuje Ustavno sodišče RS kot »svobodno ustanovitev gospodarskega subjekta (pod zakonskimi pogoji), njegovo vodenje v skladu z ekonomskimi načeli (upoštevaje prisilne predpise), svobodno izbiro dejavnosti, s katero gospodarski subjekti uresničujejo svoje pridobitne [kurziv M. N.] interese v konkurenci na tržišču, izbiro poslovnih partnerjev in podobno, ne glede na velikost, statusno obliko ali druge značilnosti.« U-I-59/03. Citirano po R. Zagradišnik (op. pod črto 7), str. 1038.

²⁷ Tu mislimo na gospodarske družbe v širšem smislu, kamor bi seveda šteli tudi samostojne podjetnike, katerih status ureja ZGD.

gospodarsko dejavnost.²⁸ *A fortiori* bi to veljalo za javna podjetja in javne zavode, ki opravljajo javne gospodarske službe, pa tudi za zadrage. Vse te pravne subjekte bi namreč lahko šteli med gospodarskopravne subjekte v širšem smislu.

V nadaljevanju sledijo materialnopravne vsebine ustavnega gospodarskega prava, ki jih obsega 74. člen URS, le-ta se od vseh ustavnih določb najbolj jedrnato nanaša na tu obravnavano tematiko.

3.1.1. Gospodarsko pogodbeno pravo

Kakšne dimenzije (ustavnega) gospodarskega prava torej zajema prvi odstavek 74. člena URS? Svoboda gospodarske pobude prav gotovo zajema svobodo sklepanja t. i. gospodarskih pogodb – gospodarsko pogodbeno pravo ali pravo gospodarskih pravnih poslov, kjer gre za običajne ali tipične gospodarske »obligacijske« pogodbe, ki jih ureja predvsem Obligacijski zakonik z vsemi specifikami, ki jih ločijo od splošnih obligacijskih pogodb.²⁹ Splošna svoboda sklepanja pogodb (tudi obligacijskih) pa se v URS nahaja v t. i. splošni svobodi ravnanja, ki jo ureja 35. člen³⁰ URS.

V zadnjih letih se v povezavi s tem področjem pojavlja tudi pojem »poslovno pravo«,³¹ ki pa je seveda širši od pojma gospodarsko pogodbeno pravo. Gre namreč za pravne osnove, ki jih potrebujemo za sklenitev gospodarskega pravnega posla³² (pred-

²⁸ B. Pernuš, Komentar k 74. členu URS, v: L. Šturm (ur.), Komentar Ustave Republike Slovenije, Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije, 2002, str. 720.

²⁹ Po OZ je za opredelitev gospodarske pogodbe seveda pomemben subjektivni kriterij (tj. pogodba med gospodarskima subjektoma), toda v tipičnem ali običajnem objektivnem smislu bi med takšne lahko šteli npr. prodajno pogodbo, posredniško pogodbo, komisijsko pogodbo, agencijsko pogodbo ali pogodbo o trgovinskem zastopanju, distribucijsko pogodbo, špedicijsko pogodbo, skladiščno pogodbo, pogodbo o kontroli blaga in storitev ter gradbeno pogodbo. Glej V. Kranjc, Gospodarsko pogodbeno pravo, GV Založba, Pravna fakulteta Univerze v Mariboru, Ljubljana, 2006, str. 235–399.

³⁰ Ta člen se sicer glasi: »Zagotovljena je nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, njegove zasebnosti ter osebnostnih pravic«.

³¹ V najširšem smislu bi poslovno pravo v anglo-ameriškem okolju razumeli kot *business law*. V okviru teh predmetov se po pravnih fakultetah po svetu poučujejo različna pravna področja, ki so povezana s poslovnim prometom, od (gospodarskega) pogodbenega prava (*contracts*), korporacijskega prava (*corporate law*) in prava drugih gospodarskih ali poslovnih organizacij (*business organizations*), prava vrednostnih papirjev (*securities law*), prava intelektualne lastnine (*intellectual property*), konkurenčnega oz. protimonopolnega prava (*antitrust*), stečajnega prava (*bankruptcy*) ter stvarnega prava (*trusts and estates*).

³² Opredelitev pravnega posla sodi v »osnovno šolo« prava, a sama lingvistična razlaga pojma posel vendarle ni tako splošno znana. Poglejmo si nekaj pomenov: »1. celota del, opravljen v zvezi z nalogami, obveznostmi, za katere je kdo zadolžen«; »2. dejavnost, navadno gospodarska, za pridobivanje materialnih dobrin«; »3. delo, opravilo«; in še arhaični, torej zgodovinski pomen: »4. Najeta oseba na večjem posestvu, graščini za pomoč pri delu, střežbi«. A. Bajec *et al.* (ur.), Slovar slovenskega knjižnega jezika, DZS, Ljubljana, 1994, str. 929–930.

vsem pogodbe). Osredje tega (pod)področja gospodarskega prava³³ je seveda obligacijsko pravo in še ožje pogodbeno pravo, predvsem v delu, ki se nanaša na gospodarske pogodbe. Za sklepanje gospodarskih pravnih poslov, ki so pogosto povezani z vprašanji lastnine in drugimi stvarnimi pravicami (npr. zastavno pravico), je seveda pomembno tudi stvarno pravo. Pravnoposlovnega prometa na področju gospodarstva si tudi ne moremo predstavljati brez vrednostih papirjev, kar ureja pravo vrednostnih papirjev. Konec koncev pa veljajo tudi na področju reševanja gospodarsko-pravnih sporov določene specifike, ne le v tem, da ima npr. Zakon o pravdnem postopku posebne določbe za reševanje gospodarskih civilnih sporov, temveč tudi, da se na tem področju nemara veliko bolj kot na drugih pravnih področjih uporabljajo metode alternativnega reševanja sporov.³⁴

3.1.2. Korporacijsko in insolvenčno pravo

Železni repertoar (ustavnega) gospodarskega prava je tudi korporacijsko pravo, pri nas nekaj znano kot gospodarsko statusno pravo, kar je bil nekakšen socialistični sinonim za korporacijsko pravo. Nekateri namesto izraza korporacijsko pravo³⁵ raje uporabljajo pravo družb.³⁶ Seveda se pridevnik korporacijski nanaša predvsem na pojem korporacije, ki najbolj označuje inkorporacijo (tj. samostojno utelesitev) takšnega pravnega subjekta, pridobitev lastnosti pravne osebe z ločeno pravno subjektiviteto od svojih članov oz. družbenikov oz. premoženja družbe. Tako v pravu družb kot v korporacijskem pravu pa navsezadnje nastopa tudi samostojni podjetnik, ki seveda ni inkorporiran. Če je torej inkorporacija bistveni skupni imenovalec korporacijskega prava kot prava družb, potem ju lahko uporabljamo kot sinonima.

V ustavnem smislu se korporacijsko pravo nanaša predvsem na prvi stavek drugega odstavka 74. člena URS: »Zakon določa pogoje za ustanavljanje gospodarskih organizacij.« Pojem »gospodarske organizacije« je seveda precej širši od pojma »gospodarske družbe« po ZGD (kamor bi lahko uvrstili tudi povezane družbe

³³ Sem npr. Korže uvršča obligacijsko pravo, stvarno pravo, pravo vrednostnih papirjev ter (alternativno) reševanje sporov. B. Korže, *Pravo družb in poslovno pravo*, Uradni list, Ljubljana, 2010, str. 8–10.

³⁴ Tako se je kot zanimivost pri nas Zakon o mediaciji v gospodarskih in civilnih sporih uveljavil še pred krovnim Zakonom o alternativnem reševanju sporov.

³⁵ Glej predvsem oris korporacijskega prava pri nas: Š. Ivanjko, M. Kocbek, S. Prelič (op. pod črto 11).

³⁶ Npr. B. Korže (op. pod črto 33).

- npr. koncern in holding) in zajema tudi zadruge, javna podjetja, (javne) gospodarske zavode itd.,³⁷ ki imajo v primerjavi z gospodarskimi družbami svoje posebnosti.

Nekateri avtorji uvrščajo med korporacijsko pravo tudi druga področja, ki jih ne zajema 74. člen URS, temveč so urejena z drugimi ustavnimi določbami, zato jih tu ne obravnavamo, temveč se jim posvečamo spodaj. Tako med »korporacijske« ustavnopravne določbe uvrščajo tudi določbo o sodelovanju delavcev pri upravljanju v gospodarskih organizacijah³⁸ ter pravice intelektualne (predvsem industrijske³⁹) lastnine.⁴⁰

Insolvenčno pravo kot skupno ime za probleme prisilne poravnave, stečaja družb in osebnega stečaja ter druge načine prenehanja gospodarskih subjektov ravno tako spada v korporacijsko pravo oz. pravo družb.⁴¹ Tudi v ustavnem gospodarskem smislu ga lahko uvrstimo v isti, zgoraj omenjeni drugi stavek drugega odstavka 74. člena URS (»Zakon določa pogoje za ustanavljanje gospodarskih organizacij.«). Po logični razlagi (vzrok - posledica) se zdi namreč povsem smiselno, da po Ustavi »zakonskih pogojev« ne določa le zakon za »ustanavljanje«, temveč tudi za prenehanje gospodarskih subjektov.

3.1.3. Pravo gospodarskih dejavnosti

Drugi stavek drugega odstavka 74. člena URS nadalje določa: »Gospodarska dejavnost se ne sme izvajati v nasprotju z javno koristjo«. Gospodarske dejavnosti v pravni ureditvi tvorijo podpanoge gospodarskega prava, kot so transportno pravo, zavarovalno pravo, bančno pravo, pravo telekomunikacij, energetska pravo itd. Če je URS v prvem odstavku 74. člena določila njihovo svobodo, je tu zdaj omejitev v smislu varovanja javnega interesa. Že tu se izraža korekturna vloga Ustave v zvezi s svobodo podjetništva, ki še bolj prihaja do izraza v drugih delih Ustave (npr. v zvezi z

³⁷ Te poleg ZGD urejajo drugi zakoni: npr. Zakon o zavodih (ZZ), Zakon o zadrugah (ZZad), Zakon o gospodarskih javnih službah (ZGJS) itd.

³⁸ Člen 75 URS določa: »Delavci sodelujejo pri upravljanju v gospodarskih organizacijah in zavodih na način in pod pogoji, ki jih določa zakon«.

³⁹ Kajti avtorsko pravo je tipično bolj podpanoga civilnega kot gospodarskega prava, vendar se z njenimi rezultati, tj. stvaritvami na področju umetnosti in znanosti, lahko trguje prek gospodarskih družb. Tako je lahko vsaj posredno povezano tudi z gospodarskih pravom. Sicer pa 60. člen URS določa: »Zagotovljeno je varstvo avtorskih in drugih pravic, ki izvirajo iz umetniške, znanstvene, raziskovalne in izumiteljske dejavnosti.«

⁴⁰ Prim B. Korže (op. pod črto 11), str. 6-7.

⁴¹ Prav tam, str. 8.

drugimi človekovimi pravicami in tudi načelom socialne države iz 2. člena URS).⁴²

To seveda pomeni, da Ustava ne vsebuje širše interpretacije gospodarskih dejavnosti. Kot takšne jih dovoljuje in priznava, a hkrati tudi omejuje z javno koristjo.

3.1.4. Tržno pravo

Tretji odstavek 74. člena URS določa: »Prepovedana so dejanja nelojalne konkurence in dejanja, ki v nasprotju z zakonom omejujejo konkurenco«. Bržkone se ta člen Ustave nanaša na konkurenčno pravo. Omejevanje in spodbujanje konkurence se seveda nanašata na tržno menjavo dobrin, zato se ta člen navezuje na tržno pravo kot pravo, ki vsebuje temeljna pravila javnega reda, ki so bistvena za trg.⁴³ Zabel govori o ustavnem svobodnem trgu.⁴⁴ Na trgu je tako prisotno spodbujanje konkurence v korist potrošnikov kot najbolj ranljivih segmentov tržne igre, zato se nanaša tudi na potrošniško pravo. Zabel jasno kaže na povezavo te določbe s pravom varstva potrošnikov.⁴⁵

Zavoljo skupnega ekonomskega trga v EU in zagotavljanja lojalne konkurence na tem trgu je konkurenčno pravo že dolgo časa povzdignjeno na raven ustavnega prava EU, saj ga pomembno ureja že primarna zakonodaja.⁴⁶ Zavoljo 3. a člena URS, s katerim smo del izvrševanja svojih ustavnih suverenih pravic prenesli na EU, naj tu do kakih konfliktov med slovenskim ustavnim gospodarskim pravom in ustavnim gospodarskim pravom EU ne bi prihajalo. Jasno pa je, da ima lahko pristop EU, še posebej Sodišča Evropske unije, pomembno vlogo tudi pri razlagi ustreznih določb naše Ustave.

⁴² Ustavno sodišče RS je večkrat poudarilo, da »skrajno liberalistično pojmovanje podjetništva ni ustavno skladno« (npr. v U-I-273/96, tč. 4). Prav tako je tudi poudarilo potrebo po ravnovesju med svobodo gospodarske pobude in ustavnimi socialnimi načeli (npr. U-I-145/95, tč. 11). Po Šinkovcu je na podlagi sistemske razlage takšna uravnoteženost naše Ustave izraz tržno-socialnega modela. J. Šinkovec, *Pravice in svoboščine*, Uradni list RS, Ljubljana, 1997, str. 329. Povzeto po B. Pernuš (op. pod črto 28), str. 712–713.

⁴³ B. Zabel, *Tržno pravo: teorija in praksa pravnega urejanja trga*, *Gospodarski vestnik*, Ljubljana, 1999, str. 49–50.

⁴⁴ Prav tam, str. 78.

⁴⁵ Prav tam, str. 343–345.

⁴⁶ Glej vsaj 3. člen Pogodbe o Evropski uniji, naslov VII, in druge člene Pogodbe o delovanju Evropske unije. Sicer pa je bilo pri tem gospodarsko povezovanje in odpravljanje ovir že od samih začetkov eden od prioritarnih ciljev Evropske unije. Tu je bila sodna praksa Sodišča EU vedno bogata, kar je bil eden od razlogov za vključitev svobodne gospodarske pobude med temeljne pravice, ki so vsebovane v Listini EU o temeljnih pravicah (16. člen). R. Zagradišnik (op. pod črto 7), str. 1066.

3.2. Ustavno gospodarsko pravo v širšem smislu (lato sensu)

Tu gre omeniti še določbi URS, ki se neposredno ne nahajata v 74. členu URS (kot temeljnem ustavnem členu glede gospodarskega prava), a gre za področji, ki sta vendarle pomemben del gospodarskega prava. Da področja, ki jih pokriva 74. člen URS, ločimo od drugih področij ustavnega gospodarskega prava, razlikujemo med izrazoma »ožji« in »širši« smisel.

Med (ustavno) gospodarsko pravo zagotovo spada področje t. i. industrijske lastnine, ki se nanaša na patente, modele, blagovne znamke, geografske označbe itd. Pri tem 60. člen Ustave v delu svoje formulacije, ki se sicer širše nanaša na pravice iz ustvarjalnosti, določa: »Zagotovljeno je varstvo avtorskih in drugih pravic, ki izvirajo iz umetniške, znanstvene, raziskovalne in izumiteljske dejavnosti.« Če so avtorske pravice iz umetniške, znanstvene in raziskovalne dejavnosti bolj del avtorskega in s tem civilnega prava, je izumiteljska dejavnost gotovo del prava industrijske lastnine in s tem bolj gospodarskega prava v specialnem smislu. Toda izmed teh so na ustavni ravni varovane le pravice iz ustvarjalnosti, te pa so po Trampužu le patenti, modeli, žlahtniteljske pravice ter pravice do topografije. Te tako kot avtorske pravice vsebujejo komponento osebnostnih pravic (iz 35. člena URS) in premoženjsko komponento (iz 33. člena URS).⁴⁷

Nadalje 75. člen URS ureja soodločanje delavcev v gospodarskih subjektih oz. natančneje: »Delavci sodelujejo pri upravljanju v gospodarskih organizacijah in zavodih na način in pod pogoji, ki jih določa zakon.« Gre za nekakšen hibrid med korporacijskim in delovnim pravom, sicer pa ga avtorji del s področja gospodarskega prava pogosto umeščajo med korporacijsko pravo.⁴⁸

3.3. Ustavno gospodarsko pravo v najširšem smislu (amplo sensu)

V najširšem smislu so del ustavnega gospodarskega prava vse druge določbe Ustave, tudi določbe o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah, ki veljajo za gospodarske pravne subjekte, tako fizične kot pravne osebe.⁴⁹

⁴⁷ A. Trampuž, Komentar 60. člena URS, v: L. Šturm (ur.) (op. pod črto 7), str. 600.

⁴⁸ Glej B. Korže (op. pod črto 33), str. 139. Tako tudi Š. Ivanjko, M. Kocbek (op. pod črto 11), str. 291.

⁴⁹ B. Korže (op. pod črto 33), str. 19. Korže tu omenja Up-41/94 z dne 22. 12. 1994.

3.3.1. Povezava 74. člena URS z drugimi členi URS⁵⁰

Tu imamo najprej v mislih številne povezave z drugimi človekovimi pravicami, s katerimi je Ustavno sodišče v svoji praksi povezovalo 74. člen URS. Najprej je tu pravica do zasebne lastnine iz 33. člena URS, nato pravica do osebnega dostojanstva in varnosti iz 34. člena URS, pravica do splošne svobode ravnanja glede pogodbene svobode iz 35. člena URS. Omeniti je treba še povezave, ki jih je delalo Ustavno sodišče RS med 74. členom URS ter členi 42 (pravica do (gospodarskega) združevanja)), 49 (svobodna izbira poklica (v gospodarstvu)), 14. členom URS (enakost gospodarskih subjektov na trgu) ter tudi 2. členom (podnačelo pravne varnosti) URS. V zvezi s 74. členom URS pa je presojalo tudi 120. člen (legalitetno načelo) v zvezi s 153. členom (hierarhična vezanost podzakonskih aktov na zakon) URS, ko je šlo za vprašanje izvrševanja zakonske ureditve kot načina izvršitve 74. člena URS s podzakonskimi splošnimi akti.⁵¹

3.3.2. Spoštovanje človekovih pravic pri delovanju gospodarskih subjektov

V smislu »klasičnega« (t. i. vertikalnega) ustavnosodnega varstva so gospodarski pravni subjekti predvsem upravičenci varstva človekovih pravic, ki bi jih zoper njih kršila država. Poleg pobude za presojo ustavnosti splošnih aktov imajo na voljo tudi ustavno pritožbo.⁵²

Danes pa je v svetu, kjer ni učinkovitega varstva mednarodnih človekovih pravic, ko gre za kršitve s strani (gospodarskih) multinacionalk,⁵³ predvsem aktualno vprašanje njihovega hori-

⁵⁰ Pristop presoje skladnosti tega pravnega področja z EKČP, ki izrecno ne ureja pravic gospodarskega prava, ubira tudi ESČP, ko analizira potencialne kršitve s pravico do združevanja (11. člen), pravico do premoženja (1. člen Prvega protokola), civilno pravico (6. člen) in s svobodo izražanja (10. člen - t. i. *commercial speech*). R. Zagradišnik (op. pod črto 7), str. 1066–1068.

⁵¹ B. Pernuš (op. pod črto 28), str. 714–715, in R. Zagradišnik (op. pod črto 7), str. 1054–1062.

⁵² Tako npr. samostojni podjetniki, ki so fizične osebe, kot tudi gospodarske družbe kot pravne osebe. V tradiciji demokratičnih držav in njihovih ustavnih sodišč (to seveda priznavata tudi ESČP in tudi naše Ustavno sodišče) že dolgo velja, da so nosilci (ustavnih) človekovih pravic tudi pravne osebe. Pri pravnih osebah pa to seveda velja, če so posamezne pravice zanje uporabne glede na njihovo bistvo (glej npr. 19. člen nemške ustave). Po naravi stvari pride to v poštev najprej pri premoženjskopравnih vprašanjih. Glej J. Šinkovec, Podjetništvo in ustavne pravice, Podjetje in delo, let. XX, št. 1, 1994, str. 3–4.

⁵³ O teh vprašanjih glej npr. naslednja dela: B. Korže, The Significance of the Implementation of Human Rights in the Functioning of Economic Operators for the Prevention of the Causes of Economic and Broader Social Crisis, *Lex localis*, Vol. 11, No. 3, str. 255–270; J. Letnar Černič, Human rights law and business: corporate responsibility for fundamental human rights, Europa Law Publishing, Groningen, 2010; J. Letnar Černič, Corporate Human Rights Obligations: Towards Binding International

zontalnega varstva.⁵⁴ Tu namreč ne gre za to, da bi država kršila človekove pravice gospodarskih pravnih subjektov, temveč da slednji kršijo človekove pravice (predvsem) posameznikov. Danes so določene velike multinacionalne korporacije ekonomsko celo močnejše od večine držav tega sveta.⁵⁵ Ob odsotnosti učinkovitega varstva človekovih pravic v mednarodnih skupnostih s strani mednarodnih organizacij, se tako t. i. Ruggijeve smernice osredotočajo na države,⁵⁶ ki naj bi preprečile mednarodno kršenje človekovih pravic. Realno gledano gre za kršenje človekovih pravic v tretjem svetu, pri čemer se pomoč pričakuje od zahodnih držav, ki so ekonomsko in pravno dovolj močne, poleg tega je večina takih multinacionalk »njihovih«. Korak naprej od Ruggijevih smernic pa pomenijo t. i. Maastrichtska načela o ekstrateritorialni odgovornosti držav na področju ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic, katerim se vse bolj pridružujejo tudi neposredne ekstrateritorialne odgovornosti mednarodnih organizacij in gospodarskih družb.⁵⁷

To seveda pomeni, da tudi takšno horizontalno kršenje človekovih pravic ni dovoljeno oz. je pravno sankcionirano. To se dosega prek varstva ustavnih pravic v rednem sodstvu, kjer so glede tovrstnih vprašanj pomembne tudi pristojnosti upravnih sodišč, v končni instanci pa je to mogoče tudi pred Ustavnim sodiščem (po doktrini o zgoraj omenjenem horizontalnem varstvu človekovih pravic).

3.3.3. Mednarodni viri in viri EU glede gospodarskega prava (mednarodno gospodarsko pravo in gospodarsko pravo EU)

Po 8. členu⁵⁸ naše Ustave se mednarodne pogodbe, ki jih je

Legal Obligations?, Dignitas, št. 49–50, 2011, str. 55–104; D. Kinley, *Human Rights and Corporations*, Ashgate, 2009; A. McBeth, *International Economic Actors and Human Rights*, Routledge, 2010.

⁵⁴ Glej B. Tratar, *Učinkovanje ustavnih pravic med zasebnopravnimi subjekti* (doktorska disertacija), Pravna fakulteta v Ljubljani, 2008, o t. i. horizontalnem učinkovanju ustavnih pravic oziroma »Dritwirkung der Grundrechte«.

⁵⁵ Glej B. Stephens, *The Amoralität of Profit: Transnational Corporations and Human Rights*, in D. Kinley (op pod črto 53), str. 33.

⁵⁶ J. Ruggie, *Protect, Respect and Remedy, A Framework for Business and Human Rights*, United Nations, New York, 2008.

⁵⁷ W. Vandenhoe, *Extraterritorial Human Rights Obligations: Taking Stock, Looking Forward*, *European Journal of Human Rights*, št. 5, 2013, str. 804–835.

⁵⁸ »Zakoni in drugi predpisi morajo biti v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo. Ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe se uporabljajo neposredno.«

ratificiral Državni zbor, uvrščajo pod Ustavo in nad zakone. Tako bi v ustavno gospodarsko pravo *amplo sensu* spadale tudi ratificirane mednarodne pogodbe s področja gospodarskega prava (npr. Konvencija Združenih narodov (UNCITRAL) o mednarodni prodaji blaga iz leta 1980, Konvencija Združenih narodov (UNCITRAL) o odgovornosti operaterjev transportnih terminalov iz leta 1991, Konvencija UNIDROIT o mednarodnem finančnem *leasingu* iz leta 1988, Konvencija UNIDROIT o mednarodnem *factoringu* iz leta 1988). Tu potem govorimo o mednarodnem gospodarskem pravu, ki je del mednarodnega oz. meddržavnega prava, ki prek ratifikacij vstopa v nacionalno pravo.⁵⁹

Glede na 3. a člen⁶⁰ Ustave RS bi lahko tudi gospodarskopravne vire EU (iz primarne in sekundarne zakonodaje) umestili v širši ustavni kontekst. Ti pa bi se nahajali bodisi na ravni slovenske Ustave, če priznamo heterarhični (ali pluralistični) odnos⁶¹ med slovenskim pravom in pravom EU ali celo nad njo, če priznamo hierarhični odnos⁶² v smislu nadvlade prava EU nad slovenskim pravom. Posledično bi lahko govorili o gospodarskem pravu EU – kolikor gre za materijo uredb oz. direktiv – ali celo ustavnem gospodarskem pravu EU, če gre za vsebino iz ustanovitvenih pogodb (npr. pravila o konkurenci).⁶³

4. Ustavno procesno gospodarsko pravo

Nazadnje še nekaj besed o t. i. ustavnem procesnem gospodarskem pravu. Tu gre seveda le za določen zorni kot ustavnega sodnega prava, ki se nanaša na gospodarska ustavnopravna vprašanja. Razlikovanje med materialnimi ter procesnimi pravnimi vprašanji ni vselej povsem jasno. Določene stvari, ki smo jih doslej že omenili, so umestne tudi tu – npr. vprašanje, kdo so upravičenci za ustavnosodne predlagalne akte (pobuda in ustavna pritožba),

⁵⁹ Glej npr. delo M. Tratnik, A. Ferčič, *Mednarodno gospodarsko pravo*, Pravna fakulteta Univerze v Mariboru, Maribor, 2002.

⁶⁰ »Slovenija lahko z mednarodno pogodbo, ki jo ratificira Državni zbor z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev, prenese izvrševanje dela suverenih pravic na mednarodne organizacije, ki temeljijo na spoštovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin, demokracije in načel pravne države, ter vstopi v obrambno zvezo z državami, ki temeljijo na spoštovanju teh vrednot ... Pravni akti in odločitve, sprejeti v okviru mednarodnih organizacij, na katere Slovenija prenese izvrševanje dela suverenih pravic, se v Sloveniji uporabljajo v skladu s pravno ureditvijo teh organizacij ...«

⁶¹ M. Avbelj, *Precedens in Sodišče evropskih skupnosti*, <http://www.planetgv.si/upload/htmlarea/files/VI.%20dnevi%20evropskega%20prava/MatejAvbelj.pdf> (18. 2. 2014).

⁶² A. Igličar, *Zakonodajni proces z osnovami nomotehnike*, Pravna fakulteta, Ljubljana, 2004.

⁶³ O tem glej npr. V. Trstenjak, M. Brkan, *Pravo EU: ustavno, procesno in gospodarsko pravo EU*, GV Založba, Ljubljana, 2012.

saj gre za splošna vprašanja ustavnosodnega postopka, ki se kot tak posebej ne nanaša na gospodarsko pravo. Tako nas tu zanimajo predvsem tiste najizrazitejše specifike, ki se v okviru ustavnosodnega postopka posebej nanašajo na gospodarsko pravo.

Ena od najizrazitejših (procesnih) specifik je zagotovo pristop k širini presoje teh vprašanj na ravni ustavnosodnega postopka s strani Ustavnega sodišča RS. Tudi Ustavno sodišče RS je tradicionalno – po vzoru ZDA in testa strogosti Vrhovnega sodišča ZDA glede presoje domnevnih kršitev ustave na tem področju⁶⁴ – dokaj zadržano. Zakonodajalec ima tako široka pooblastila pri oblikovanju gospodarske politike in sprejemanju ukrepov za uresničevanje te politike. Na splošno ima zakonodajalec na celotnem področju urejanja ekonomskih in socialnih pravic⁶⁵ široko polje proste presoje. To izhaja že iz ustavnopravne narave »gospodarskih« ustavnih pravic, kjer je ustavodajalec pogosto uporabil zakonski pridržek (t. i. *réservé de la loi*). To je tudi eden od razlogov, da teh pravic ni mogoče uresničevati neposredno na podlagi Ustave, temveč je potrebno zakonsko urejanje. Če gre torej za način izvrševanja (po drugem odstavku 15. člena URS) svobodne gospodarske pobude, Ustavno sodišče preizkuša le, ali je imel zakonodajalec za določitev načina izvrševanja razumen razlog (t. i. test razumnosti, samovoljnosti ali arbitrarnosti). Toda način izvrševanja človekovih pravic lahko preraste v omejitev ali poseg v človekove pravice (po tretjem odstavku 15. člena URS), kjer se potem vključi test stroge presoje takega posega ali omejitve (test sorazmernosti).⁶⁶

5. Sklep

Glede na zgoraj predstavljeno vsebino v sklepu povzemamo splošne ugotovitve orisa ustavnega gospodarskega prava. Predstavljeni so bili trije koncentrični krogi te podpanoge ustavnega prava, ki si sledijo od ožjega k širšemu, v smislu bolj ali manj osredotočene povezanosti s pravno panogo gospodarskega prava

⁶⁴ Glej katerikoli učbenik (*textbook*) ali primerovnik (*casebook*) ameriškega ustavnega prava. Kolikor tu zajemamo ustavni pristop do gospodarskopравниh vprašanj tujih pravnih sistemov, moramo govoriti o nekakšni podpanogi »primerjalnega ustavnega gospodarskega prava«.

⁶⁵ Glede področja ustavne presoje ustavnih socialnih pravic glej A. Bubnov Škoberne, G. Strban, *Pravo socialne varnosti*, GV Založba, Ljubljana, 2010, str. 178–183.

⁶⁶ Podrobneje o tem v odličnem komentarju 74. člena URS v: R. Zagradišnik (op. pod črto 7), predvsem strani 1040, 1042, 1045–1046.

na ravni panoge ustavnega prava. Kot že omenjeno, tu namreč govorimo o ustavnem gospodarskem pravu v treh pomenih: *stricto sensu*, *lato sensu* in *amplo sensu*.

Namen pričujočega prispevka je bil torej oris ali nekakšen pravni »zemljevid« določene podpanoge, ki nam omogoča boljše razumeti, kako se gospodarsko pravo vključuje v nacionalni ustavnopravni sistem. Dobro poznavanje sistema pomeni dobro orientiranje v njem, kar nam omogoča pravilno in učinkovito delovanje v njegovih okvirih. To še toliko bolj velja za pravo kot področje človekove praktične racionalnosti. Bolj kot postaja današnji pravni sistem kompleksen in dinamičen, bolj so takšne skice potrebne, kar daje področju splošne pravne teorije, kamor sistemizacija prava nedvomno spada, tudi praktično vrednost.

VIRI IN LITERATURA

- M. Avbelj, Precedens in Sodišče evropskih skupnosti, <http://www.planetgv.si/upload/htmlarea/files/VI.%20dnevi%20evropskega%20prava/MatejAvbelj.pdf> (18. 2. 2014).
- A. Bajec *et al.* (ur.), Slovar slovenskega knjižnega jezika, DZS, Ljubljana, 1994.
- B. Bratina, D. Jovanovič, P. Podgorelec, A. Primec, Osnove gospodarskega pogodbenega in statusnega prava, De Vesta, Maribor, 2008.
- A. Bubnov Škobrne, G. Strban, Pravo socialne varnosti, GV Založba, Ljubljana, 2010.
- A. Galič, Ustavno civilno procesno pravo: ustavna procesna jamstva, ustavna pritožba – meje preizkusa in postopek, GV Založba, Ljubljana, 2004.
- M. Herdegen, Principles of International Economic Law, Oxford University Press, Oxford, 2013.
- A. Igličar, Zakonodajni proces z osnovami nomotehnike, Pravna fakulteta, Ljubljana, 2004.
- O. S. Ioffe, Mark W. Janis, Soviet Law and Economy, Martinus Nijhoff Publishers, 1987.
- Š. Ivanjko, M. Kocbek, S. Prelič, Korporacijsko pravo, GV Založba, Pravna fakulteta v Mariboru, 2009.
- D. Kinley, Human Rights and Corporations, Ashgate, 2009.
- B. Korže, Pravo družb in poslovno pravo, Uradni list RS, Ljubljana, 2010.
- B. Korže, The Significance of the Implementation of Human Rights in the Functioning of Economic Operators for the Prevention of the Causes of Economic and Broader Social Crisis, *Lex localis*, let. 11, št. 3, 2013, str. 255–270.
- B. Korže, Ustavni temelji podjetništva, Podjetje in delo, let. XIX, št. 5–6, 1993, str. 461–468.
- V. Kranjc, Gospodarsko pogodbeno pravo, GV Založba, Pravna fakulteta Univerze v Mariboru, Ljubljana, 2006.
- G. Kušej, M. Pavčnik, A. Perenič, Uvod v pravoznanstvo, ČZ Uradni list RS, Ljubljana, 1984.
- J. Letnar Černič, Corporate Human Rights Obligations: Towards Binding International Legal Obligations?, *Dignitas*, št. 49–50, 2011, str. 55–104.
- J. Letnar Černič, Human rights law and business: corporate responsibility for fundamental human rights, Europa Law Publishing, Groningen, 2010.
- A. F. Lowenfeld, International Economic Law, Oxford University Press, Oxford, 2008.
- A. McBeth, International Economic Actors and Human Rights, Routledge, 2010.
- M. Pavčnik, Teorija prava, GV založba, Ljubljana, 2007.
- B. Pernuš, Komentar 74. člena URS, v L. Šturm (ur.), Komentar Ustave Republike Slovenije, Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije, Kranj, 2002, str. 711–743.
- S. Pretnar, Oris primerjalnega trgovinskega prava, I. del, Podjetje, ČZ Uradni list SRS, Ljubljana, 1953 in 1990.
- K. Puharič, Gospodarsko pravo z osnovami prava, Uradni list RS, Ljubljana, 2001.
- K. Puharič, Pravo družb in poslovno pravo, Uradni list RS, Ljubljana, 2006.
- O. F. Robinson, T. D. Fergus, W. M. Gordon, European Legal History, Butterworths, London, Edinburg, Dublin, 2000.

- J. Ruggie, *Protect, Respect and Remedy, A Framework for Business and Human Rights*, United Nations, New York, 2008.
- B. Stephens, *The Amoralty of Profit: Transnational Corporations and Human Rights*, v: D. Kinley, *Human Rights and Corporations*, Ashgate, 2009, str. 21–66.
- J. Šinkovec, *Podjetništvo in ustavne pravice*, *Podjetje in delo*, let. XX, št. 1 (1994), str. 1–18.
- J. Šinkovec, *Pravice in svoboščine*, Uradni list RS, Ljubljana, 1997.
- L. Šturm (ur.), *Komentar Ustave Republike Slovenije, Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije*, Kranj, 2002.
- L. Šturm (ur.), *Komentar Ustave Republike Slovenije – Dodatek A, Fakulteta za državne in evropske študije*, Kranj, 2011.
- C. J. Tams, C. Tietje, *Documents in International Economic Law: Trade, Investment, and Finance*, Oxford University Press, Oxford, 2012.
- B. Tratar, *Učinkovanje ustavnih pravic med zasebnopravnimi subjekti (doktorska disertacija)*, Pravna fakulteta v Ljubljani, 2008.
- M. Tratnik, A. Ferčič, *Mednarodno gospodarsko pravo*, Pravna fakulteta Univerze v Mariboru, Maribor, 2002.
- V. Trstenjak, M. Brkan, *Pravo EU: ustavno, procesno in gospodarsko pravo EU, GV Založba*, Ljubljana, 2012.
- W. Vandenhoe, *Extraterritorial Human Rights Obligations: Taking Stock, Looking Forward*, *European Journal of Human Rights*, št. 5, 2013, str. 804–835.
- F. Verbinc, *Slovar tujk, Cankarjeva založba v Ljubljani*, 1982.
- B. Zabel, *Tržno pravo: teorija in praksa pravnega urejanja trga*, *Gospodarski vestnik*, Ljubljana, 1999.
- R. Zagradišnik, *Komentar 74. člena URS*, v: L. Šturm (ur.), *Komentar Ustave Republike Slovenije – Dodatek A, Fakulteta za državne in evropske študije*, Kranj, 2011, str. 1037–1068.
- M. Zupančič *et al.*, *Ustavno kazensko procesno pravo*, Pasadena, Ljubljana, 1995.

